

դասերն եւ զնազն ոչ ընդունին: Ասան զի նմ յաւելութիւն եւ պակասութիւն չակարգարմութիւնէ: Իսկ նմ անմարմին սոց չակարգարմութեւ տեղեւեւ եւս եւ որակութեամբ պայտեւ կոցէ իրեն բան յանձին: Ի պատմական պատմաւ առեւ եւ ոչ ումը այսոցիկ օրինակը արեցիք ի պատմաւեւ պատմաւաւորն: զի նմ անարգելիք եւ անմկնէի յիւրն ինքնութենէն անպակաս եւ մշտնջենաւոր եւ կայ յիւրն պատմաւոր:

ՎՈՐԳԻՆՆԵՐԻ ԿՈՆԴՆԱԿՈՆԵՐԵՐԸ 8.

Հնադոյն Հայ թարգմանութեանց նկատմամբ գծարկաւորաբար այնչափ սակաւ տեղեկութիւնք հասած են մեզի, որ եւ ոչ կրնանք փորձել անոնց թարգմանաց անունն ու որոշ ժամանակի դասել: Պատմութիւնն աւանդած է մեզ շատ մը սիրելի անուններ այն անանց, զորոնք Հայ գրականութեան հիմնադիրն առարած է եղեալս եւ Բիւզանդիոն ուսանելու եւ թարգմանելու: Այս թարգմանութեանց գունե մեծ մաս մ'ալ բարեբախտութեամբ հասած է մեզի՝ որով ալ այլապէս թիւններ կրած ըլլան յոյնացոյցս այնչափ գաւիթաւ: Այս գարտու առաջին կիսուն լեզուական նոր գիւտըցուցողն որ այս առաջին թարգմանաց գրութիւնքն այնպիսի լեզուի առանձնապատուկ գրոյմ կը կրեն, որ անհնար է այսուհետեւ փորձ աչքի, եւ այս ժամանակի թարգմանութիւնք յետագայից հետ չիօթել: Ասով շատ թարգմանութեանց ժամանակը մերաւորապէս կ'որոշուի. բայց թէ իւրաքանչիւրն որ տարին եւ որ թարգմանչին արդիւնքն է, խնդիր մըն է, որ՝ առհասարակ խօսելով՝ զիս եւս միութեան մէջ թարգմտած է մեզի համար՝ Գալայք՝ Գալայքի մարդն քիչ մը յառաջ ըսիք որ լեզուէն միայն դատելով՝ սպաշոյմապէս Ե գարու առաջին կիսուն կը վերաբերի, եւ այս ատարական ծնուցին, որոնք անշուշտ եղեալս ուսանող թարգմանիչներէն փոխադրուած են Հայերէնի: Բանի մը լեզուական նշաններ, զորոնք յոյնացոյցս ճանութեան կրնար տեսնել ընթերցողը, մեր ճանց մէջ կը քարթուցանեն այն զգալականաւոր ալ որ հաւանորեն միւսեղնի թարգմանիչը մէկ ձեւերով թարգմանած է այս կարգ մ'անփաւերականներն՝ Լաթարնա, Վարդ. Աւար., Թուրք. Եւրոպա եւս: Աւելի յառաջ երթալ եւ թարգմանչին անունն կամ թարգմանութեան տարին որոշել ճշդութեամբ, նաեւ մեր գրութեան համար կարող չենք: Միայն թէ կրնանք այս ամեն հետեւութիւնքն, զոր լեզուէն առեալ հանդիմը,

Հաստատել նաեւ այլուստ՝ քննելով գրութեանը բոլոր աղբեցութիւնք Հայ հնագոյն մատնագրութեան վրայ:

Եթէ չենք սխալիր, արդէն կորին տեսած է մեր գրութիւնն, եւ այն ի հարկէ նախնական թարգմանութեամբ: Գունե շատ գծաւոր է մեր այս կանոնաց-մատենին վերջին մասերուն անկարգութիւն չհասարակ կորսանի մէկ իւր: Մերապայ վարցոյ յառաջարանական մասին մէջ կը յիշուի Ս. Գրոց մատուցն հետ գհետէ, եւ ապա կը կնքուի յառաջարանն այս նախադասութեամբ (էջ՝ 6)՝ «Ունիմք եւ յիւնական յարդեալ յառաջիկայն անտի գնորհապատու գրեալսն, եթէ որպէս մեծարեալք ի միմեանց, զոյժալք բոտ ճմարիտ հաստաոյն եւ բոտ աւետարանագործ կրօնից, միւսեցոյս թամաւնի նմիս ուղարկեալք վերին, Այստեղ կ'իմանաք նախ որ կորին Աւարելոց «հաւանական... քիւնալ որոշումներն ունէր իւր առջեւ, որոնք նաեւ իւր ժամանակ կ'արժէին, վասն զի բոտ իրեն՝ Աւարելոց մահուանէն ետքն մինչեւ իւր ժամանակ՝ Նովին սոփորութեամբ վարին», եկեղեցիք: Հաստ պարզ կ'երեւայ մեզի այս խօսքին մէջ անկարգութիւն մ'այս՝ «Աւարելական, կանոնալ»

(— Երանական Աւարելական կանոնաց հաւատարմն այս միջոցին հաշիւ թէ ունէր գրութիւն. —) որովք՝ ինչպէս կը տեսնենք Հահայիկանի ժողովքի կանոնաց մէջ արեւմտեք իւր բուն Աւարելոց առհասարակութիւնք կը նկատուէին: Այս մերենթարգրութիւնն հաստատութիւն կ'առնու նաեւ այնու որ կորին այսխօսը շատ նման կը ընէ՝ «Վարդ. Աւար., գրութեան համանման կտորին, ուր կ'ըսուի թէ Աւարելոց ամեն կողմն քարտեցին եւ հասանեցուցանին, աշակերտեին եւ ուսուցանեին»... եւ կատարեցան բարի անուամբ... եւ այսպէս երթեալ զհետ վարդապետութեան նոցա աշակերտը նոցա մինչեւ զայսու եւ ոչ եղեւ փոփոխում կամ՝ յառեւուած ինչ ի քարտեցութիւն նոցա,՝ երկու խօսքերն իրարու հետ համեմատելով՝ կը տեսնենք որ միեւն նոյն զաղափարին արտայայտութիւն են այլեւայլ ձեւով:

Եթէ ուղիւ է մեր այս կարծիքն, երկու բան կը հետեւն ապէ: Դախ հայերէն թարգմանութիւն եղած էր արդէն իւր 440էն յառաջ որ շատ լաւ կը յարմարի առաջին երկիրացոյց եղեալս երթալու ժամանակին, եւ երկրորդ՝ կորին իւր առջեւն ունէր Նովին թարգմանութիւնն, վասն զի ճիշդ յիշեալ խօսը նոր խմբագրույլ այսպիսովս են, եւ այս այսպիսովս այնչափ համեմատ չէ կորեան անկարգութիւն. այսպէս՝ «միւսեցոյցս ասացուածն եղած է՝ մինչեւ ի վախճան աշխարհիս, (տես Եղեղ., Մատնագրութիւնք, Վերնա. 1859, էջ 351): Այնտեղ կը կարգաւոր տա տողերն,՝ «Եայնքեւն ու օրէնք եւ հաստատեալ ի ձեռն օրինաւորին Մովսիսի եւ այլոց Մարգարէից. իսկ իւնական»

Այնչափ մեր կանոնները տեսած է նաեւ Եղեղէ, եթէ վաւերական է իւր անուն կրող՝ «Վան յիշատակաց մեռելոց ի կանոնաց գրոց» ձառը: (տես Եղեղ., Մատնագրութիւնք, Վերնա. 1859, էջ 351): Այնտեղ կը կարգաւոր տա տողերն,՝ «Եայնքեւն ու օրէնք եւ հաստատեալ ի ձեռն օրինաւորին Մովսիսի եւ այլոց Մարգարէից. իսկ իւնական»

